

Homenatge a Jordi Castellanos: un retrat ètic

Aquest passat divendres 26 d'abril s'han celebrat a la Universitat Autònoma de Barcelona els actes en memòria de l'enyorat professor Jordi Castellanos Vila. Aquest homenatge, impulsat pel Departament de Filologia Catalana, se suma als que recentment han organitzat l'Institut d'Estudis Catalans (9 de gener) i l'Assemblea d'Estudiants de Filologia Catalana de la UAB, en el marc del II Congrés Filcat, (11 d'abril) per recordar i reivindicar una de les figures cabdals de la història cultural recent del nostre país. A més d'aquests, i d'altres reconeixements populars i institucionals a la xarxa, les revistes *Els Marges* i *L'Avenç* preparen publicacions extraordinàries i monogràfiques previstes per enguany.

La jornada ha començat amb l'acte formal d'acceptació de la seva col·lecció bibliogràfica per part de la Biblioteca d'Humanitats de la UAB. Tal com han comentat R. Guàrdia, M. Campillo i Ll. Quintana, Castellanos ha llegat una col·lecció d'uns 25.000 exemplars que, no només conforma un fons qualitativament únic per a l'estudi de la literatura, les arts plàstiques i el pensament del tombant de segle XIX i principi del XX, sinó que també dona les traces per reconstruir la seva trajectòria com a investigador, historiador i crític. Una mostra d'aquesta col·lecció, juntament amb objectes personals i fotografies de l'univers de Jordi Castellanos, forma part de l'exposició que s'ha instal·lat al vestíbul de la Biblioteca d'Humanitats i a les vitrines exteriors de la Sala de Revistes. Es pot consultar part d'aquest material, entre altres documents gràfics i audiovisuals, al lloc web [<http://ves.cat/frak>] que s'ha construït en motiu d'aquests actes.

A mitja tarda, col·laboradors, companys de professió i deixebles han glossat la seva figura i han insistit en la impossibilitat de destriar la seva transcendental activitat professional, cultural i social, de la seva dimensió humana. La bonhomiosa generositat que va demostrar en el tracte proper, com ha evocat A. Yates, va ser també projectada en l'activitat intel·lectual i va ser constantment demostrada amb la plena implicació, com a director i col·laborador, en projectes i activitats de tota mena. Com ha recordat E. Cassany, Castellanos és l'home clau en la configuració d'un seguit d'infraestructures que han canviat el curs de l'estudi i la comprensió de la literatura catalana. Entre d'altres, i pel que fa a l'àmbit universitari, va ser un dels artífexs de la creació del Departament de Filologia Catalana; del reclutament i direcció d'alguns dels investigadors més importants de la nostra història recent; de la constitució del grup de recerca GELCC i de la base de dades de referència de llengua i literatura catalanes *Traces* [<http://www.traces.uab.cat/tracesbd/default.htm>]; i de la fundació de la revista *Els Marges*. A aquest llistat incomplet, a més, caldria afegir-hi tot d'intangibles (estructures de pensament, enfocaments metodològics, estil docent, etc.) que, com ha remarcat J. Marrugat, han marcat la visió global del propi patrimoni cultural i que segueixen presents i operatius a les aules del país. És la generositat, doncs, d'un home que va fer les coses amb convicció i «ferma honestedat», n'ha dit P. Paré, d'un

«esperit lliure», n'ha dit M. Campillo, que va actuar amb el respecte i la fidelitat a uns principis professionals i a una idea de cultura i de país.

La seva dedicació a la tasca docent, per a la qual Castellanos va demostrar sempre un respecte i una passió que ben sovint desafiaven la lògica de la realitat acadèmica, ha estat una de les claus del seu mestratge. J. Aulet ha explicat com Castellanos ha ensenyat a llegir i a enfrontar-se a la història cultural de manera crítica i documentada a moltes lleves de lectors, de professors, de ciutadans al capdavant. O el que és el mateix, ha ensenyat, no des del discurs magistral sinó des del diàleg i la fe en la llibertat de pensament, que fer-se una imatge de la cultura equivalia, com ha citat M. Casacuberta, també a formar-se una visió pròpia del món. La literatura no només havia de ser una eina de perfeccionament, sinó també, o sobretot, una escala per apropar-se a la felicitat. Ell hi va dedicar tota la vida, amb rigor, sense abandonar mai la investigació. Com ha explicat J. M. Balaguer, si Castellanos ha estat el gran mestre que ha estat és perquè mai ha deixat de ser un investigador excepcional, un apassionat de la cultura amb una curiositat universal.

En aquest sentit, B. De Riquer ha recordat, i reivindicat com a model en aquesta nostra era de la macroespecialització, que Castellanos tenia una concepció total de la cultura i que el seu bagatge li permetia relacionar matèries i, per tant, participar de projectes interdisciplinaris. Això explica en part la seva incidència en diferents àmbits humanístics –incidència que derivava d'aquell entusiasme que el va acompanyar fins als darrers dies– i explica també la solidesa d'unes seves interpretacions lúcides i constructives. La seva aportació bibliogràfica és sobradament coneguda i reconeguda. M. Gustà ha recordat que, després de Molas i Marfany, Castellanos és la tercera gran baula de la historiografia literària catalana contemporània i que la seva trajectòria és un clar exemple de com l'honestetat i la decència han anat lligades a uns resultats esplendorosos en el camp de la recerca.

La seva concepció de la cultura i de la literatura, per tant, s'han relacionat estretament amb la vida, personal i col·lectiva. El seu compromís el va portar a fer un esforç cap enfora i a no escatimar esforços per bastir la cultura nacional dels fonaments que, tot just a l'inici de la democràcia, calia començar a (re)construir. N. Santamaria ha glossat l'interès que va demostrar per una d'aquestes, el teatre nacional, tant des del punt de vista de la investigació, com des del de la pràctica. Així, T. Casares ha testimoniat com Castellanos, juntament amb M. Aznar i S. Sinisterra, és a l'origen de l'Aula de Teatre de la UAB, fornal d'algunes de les personalitats de la dramaturgia actual –protagonistes de l'escenari alternatiu, com el mateix Casares; de la televisió catalana, com la L. Conejero; o del teatre institucional, com S. Belbel. Aquest darrer, present a l'acte amb un text llegit per Casares, ha estat una de les múltiples personalitats que han expressat la seva adhesió a l'homenatge.

Tot plegat no ha estat sinó un esbós d'homenatge, uns quants traços d'una trajectòria de valor

inquantificable. Uns traços que han donat la mesura de la transcendència d'un home, professor, universitari, investigador, divulgador i activista cultural a qui el país, que sabrà estar a l'altura, li ha d'estar agraït. Uns traços, en definitiva, que, com ha conclòs Cassany en la seva intervenció, no han dibuixat un retrat simplement institucional sinó, quasi de manera inevitable, essencialment ètic.